

Umjetnost u doba pračovjeka

Bolčević, Sanja

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:522997>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

Sveučilište Sjever

Završni rad br. 498/MM/2016

Umjetnost od doba pračovjeka

Sanja Bolčević, 4756/601

Sveučilište Sjever

Multimedija, oblikovanje i primjena

Završni rad br. 498/MM/2016

Umjetnost od doba pračovjeka

Student

Sanja Bolčević, 4756/601

Mentor

Robert Geček, dipl.ing.

Varaždin, rujan 2016. godine

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za multimediju, oblikovanje i primjenu		
PRISTUPNIK	Sanja Bolčević	MATIČNI BROJ	4756/601
DATUM	13.09.2016.	KOLEGIJ	Vizualna kultura
NASLOV RADA	Umjetnost od doba pračovjeka		
NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	The art of the era of Neanderthal		

MENTOR	Robert Geček, dipl.ing	ZVANJE	predavač
--------	------------------------	--------	----------

ČLANOVI POVJERENSTVA	pred. Snježana Ivančić-Valenko, dipl.ing. - predsjednik
1.	v. pred. Mario Periša, dipl. ing. - član
2.	pred. Robert Geček, dipl.ing. - mentor
3.	izv.prof.dr.sc. Mario Tomiša - zamjenski član
4.	
5.	

Zadatak završnog rada

BROJ	498/MM/2016
------	-------------

OPIS

Ljudsko likovno izražavanje počinje već u prapovijesti za vrijeme kamenog doba. Prvo se javlja slikarstvo i skulptura, a kasnije i arhitektura. Paleolitička umjetnost nastaje oko 32.000 godina pr. Kr., istovremeno s pojavom Homo sapiensa. Prikaz muškaraca igra glavnu ulogu samo u spiljskom slikarstvu, a u plastici ipak prevažu figurice žena. Zatim slijedi mezolitik, razdoblje u kojem vidimo promjene u umjetnosti u temi i stilskim karakteristikama, a nastaju kao posljedica promjena u načinu života. U neolitičkoj umjetnosti, karakteristične su nove tehnike obrade kamena te ženske figurice. U neolitiku prijelaz iskustvenog svijeta od lovca na ratara i pastira ima važnu ulogu u slikarstvu, jer nužno prebacuje na prvo mjesto i druge slikovne motive, kao što je ribolov. Prijelazno razdoblje između kamenog i metalnog doba je bakreno doba, gdje je glavna značajka upotreba bakra i zlata te keramičkih posuda kao što je „vučedosika golubica“. Zatim slijedi brončano doba, koje je obilježeno uporabom bronce za izradu oružja, oruđa, nakita i posuđa, a na crtežima se pojavljuju maskirani ljudi poput ptica. Željezno doba je posljednje prapovijesno razdoblje, te su željezo koristili za izradbu oružja, oklopa, kratera, oruđa i nakita. Stari vijek je razdoblje početka civilizacije. U slikarstvu, na primjer u Egiptu metoda crtanja je bila sličnija metodi izradi zemljovida nego slikarstvu. Nakon toga slijedi srednji vijek, razdoblje gdje je svaka regija tokom perioda formiranja kulture ili nacije imala svoj posebni umjetnički stil.

U radu je potrebno:

- objasniti pojam umjetnosti, opisati povijest umjetnosti od doba pračovjeka,
- objasniti razliku između prapovijesne umjetnosti i moderne umjetnosti,
- nabrojati i objasniti razdoblja umjetnosti, alate i materijale kojima su se umjetnici nekada koristili,
- obraditi neke od najistaknutijih umjetnika slikarstva novog vijeka,
- obraditi neke od najistaknutijih umjetnika slikarstva moderne umjetnosti,
- odgovoriti na pitanje što je umjetnost slikarstva,
- objasniti način rada umjetnika u modernom dobu i komunikaciju sa publikom.

Anketu i rad je potrebno nadopuniti vizualnim sadržajima radi boljeg razumijevanja

ZADATAK URUČEN	14.09.2016
----------------	------------

Predgovor

Zahvaljujem mentoru Robertu Gečeku, dipl.ing., na pomoći, savjetima i korisnim raspravama kojima me usmjeravao u tijeku izrade ovog završnog rada. Uvijek spreman pomoći, svojim savjetima mi je pomogao prevladati probleme te dovesti završni rad do konačne verzije.

Sažetak

Ljudsko likovno izražavanje počinje već u prapovijesti za vrijeme kamenog doba. Prvo se javlja slikarstvo i skulptura, a kasnije i arhitektura. Paleolitička umjetnost nastaje oko 32 000. g. pr. Kr., istovremeno s pojavom Homo sapiensa. Prikaz muškaraca igra glavnu ulogu samo u spiljskom slikarstvu, a u plastici ipak prevažuju figurice žena. Zatim slijedi mezolitik, razdoblje u kojem vidimo promjene u umjetnosti u temi i stilskim karakteristikama, a nastaju kao posljedica promjena u načinu života. Nakon mezolitika, slijedi neolitik, odnosno neolitička umjetnost, razdoblje gdje je karakteristična pojava lončarstva, izrada keramike, nove tehnike obrade kamena te ženske figurice. U neolitiku prijelaz iskustvenog svijeta od lovca na ratara i pastira ima važnu ulogu u slikarstvu, jer nužno prebacuje na prvo mjesto i druge slikovne motive, kao što je ribolov. Prijelazno razdoblje između kamenog i metalnog doba je bakreno doba, gdje je glavna značajka upotreba bakra i zlata te keramičkih posuda kao što je „Vučedolska golubica“. Zatim slijedi brončano doba, koje je obilježeno uporabom bronce za izradu oružja, oruđa, nakita i posuđa, a na crtežima se pojavljuju maskirani ljudi poput ptica. Željezno doba je posljednje prapovijesno razdoblje, te su željezo koristili za izradu oružja, oklopa, kratera, oruđa i nakita. Stari vijek je razdoblje početka civilizacije. U slikarstvu, na primjer u Egiptu metoda crtanja je bila sličnija metodi izradi zemljovida nego slikarstvu. Nakon toga slijedi srednji vijek, razdoblje gdje je svaka regija tokom perioda formiranja kulture ili nacije imala svoj posebni umjetnički stil. Zadnje razdoblje je novi vijek, gdje se pojavljuju različiti umjetnički stilovi u različitim vremenskim periodima. Najpoznatija umjetnička djela tog razdoblja su : „Rođenje Venere“ te „Mona Lisa“. Nakon novog vijeka slijedi potpoglavlje koje govori o modernoj umjetnosti, koja je sasvim raskinula s tradicijama prošlih razdoblja te pokušava učiniti nešto o čemu niti jedan umjetnik ranije nije mogao niti sanjati. Posljednje potpoglavlje govori o postmodernoj umjetnosti.

Ključne riječi: Paleolitička umjetnost, mezolitik, neolitička umjetnost, Vučedolska golubica, crteži brončanog doba, željezno doba, slikarstvo starog vijeka, srednji vijek, novi vijek, moderna umjetnost

Abstract

The human artistic expression begins in prehistoric times during the Stone Age. The first occurs painting and sculpture, and later architecture. Prehistoric art produced around 32 000 g. BC. Cr., Simultaneously with the appearance of Homo sapiens. Only men play a major role only in the cave painting, and the plastic still overcome figurines of women. Then follows the Mesolithic, a period in which we see changes in art theme and stylistic features, but are the result of changes in lifestyle. After the Mesolithic, Neolithic follows, or Neolithic art, a period which is characterized by the emergence of pottery, ceramics, new processing techniques and stone figurines of women. In the Neolithic transition experiential world of the hunter on the farmer and shepherd plays an important role in painting, as necessary switches to the first and second image motifs, such as fishing. The transition period between the Stone and Bronze Age the Copper Age, where the main feature is the use of copper and gold and ceramic vessels such as "Vučedol dove". Followed by the Bronze Age, which is characterized by the use of bronze for making weapons, tools, jewelry and dishes, and the drawings appear masked men like birds. Iron Age is the last prehistoric period, and iron used for making weapons, armor, craters, tools and jewelry. The old life is the period of the beginning of civilization. In painting, for example in Egypt, drawing method was similar to the method of making maps than painting. This is followed by the Middle Ages, a period where every region during the formation of a culture or nation has its own particular artistic style. The last period of the new century, where there are different artistic styles in different periods of time. The most famous works of art of this period are: "The Birth of Venus" and "Mona Lisa". After a new life following sub-chapter that talks about modern art, which is completely broke with the traditions of the past period and trying to do something no artist before he could even dream of. The last sub-chapter talks about postmodern art.

Keywords: prehistoric art, Mesolithic, Neolithic art, Vučedol Dove, drawings Bronze Age, Iron Age, painting Antiquity, Middle Ages, Modern Age, modern art

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Umjetnost od doba pračovjeka.....	4
2.1. Paleolitička umjetnost	4
2.2. Mezolitička umjetnost	9
2.3. Neolitička umjetnost	10
2.4. Umjetnost bakrenog doba.....	13
2.5. Umjetnost brončanog doba.....	14
2.6. Umjetnost željeznog doba	16
3. Umjetnost od početka civilizacije.....	20
3.1. Umjetnost starog vijeka.....	20
3.2. Umjetnost srednjeg vijeka.....	22
3.3. Umjetnost novog vijeka	24
3.4. Moderna umjetnost.....	27
3.5. Postmoderna umjetnost	29
4. Anketa.....	30
4.1. Primjer provedene ankete.....	30
4.2. Analiza ankete	34
5. Zaključak.....	39
6. Literatura.....	41
Popis slika	42
Prilozi.....	44

1. Uvod

O počecima umjetnosti ne znamo ništa više nego o počecima jezika, zapravo umjetnost sama po sebi i ne postoji, postoje samo umjetnici. Prvo se javlja slikarstvo i skulptura, a kasnije i arhitektura. Vrlo zanimljivo je da ljudsko likovno izražavanje počinje već u davnoj prošlosti za vrijeme kamenoga doba. U ovom radu ću se najviše usredotočiti na umjetnost slikarstva i skulpture od doba pračovjeka. U prapovijesti ljudi bi uzeli raznobojnu zemlju, krv ili slično i grubo ocrтали oblik bizona, bikova ili neke druge životinje na zidu špilje, danas kupuju boju i stvaraju razna umjetnička djela. U davnoj prošlosti slike i skulpture nisu smatrane umjetničkim djelima nego predmetima s točno određenim funkcijama. Stoga prikaz muškaraca igra glavnu ulogu samo u spiljskom slikarstvu, gdje je on lovac koji nastupa na vlastitom polju djelovanja, a u plastici ipak prevažu figurice žena, koje postaju simbol plodnosti te osiguravaju opstanak grupe i vrste. Ako uzmemo da umjetnost označava razne aktivnosti kao što su gradnje hramova i kuća, izrada slika i skulptura ili tkanje uzoraka, sa sigurnošću možemo reći da nema naroda u svijetu koji ne posjeduje umjetnost. A s druge strane, pod pojmom umjetnosti možemo podrazumijevati neku vrstu lijepog luksuza, nešto u čemu se uživa u muzejima i na izložbama ili nešto posebno što se upotrebljava kao skupocjeni ukras u salonima onda moramo biti svjesni toga da se to značenje riječi „umjetnost“ razvilo tek nedavno i da većina najvećih slikara, kipara ili graditelja u prošlosti o tome nije mogla niti sanjati. Na svijetu gotovo da i ne postoji građevina koja nije podignuta u neku posebnu svrhu. Sve te aktivnosti nazivamo umjetnošću ali moramo imati na umu da riječ „umjetnost“ može značiti vrlo različite stvari u raznim vremenima i na raznim mjestima. Stoga umjetnost prošlosti ne možemo razumjeti ako ne poznamo svrhe kojima je ona morala služiti. A što se dalje vraćamo u prošlost, to su svrhe kojima je umjetnost trebala služiti određenije, ali i čudnije. U ovom radu ću proći kroz neka od najvažnijih umjetničkih djela od davne prapovijesti koja obuhvaća kameno te metalno doba, zatim, stari, srednji i novi vijek, pa sve do najnovijeg doba, tj. moderne umjetnosti. Kroz razdoblja se mijenjaju različiti stilovi kao što su predromanika, romanika, gotika, renesansa te barok i slično. Kroz povijest javljali su se razni problemi odnosno nedostaci u slikarstvu koje su umjetnici pokušavali riješiti. Za razliku od prošlih razdoblja, kada je po stotinu ili čak dvije stotine godina vladao jedan stil, dvadeseto stoljeće je obilježeno mnogolikošću likovnih pojava, stilova, njihovim uporednim trajanjem i naglašenom individualnošću likovnog izraza, tako da gotovo svaki umjetnik istražuje na svoj način polje vizualnih komunikacija i nalazi osobni stil. Pojave u umjetnosti 20. stoljeća, i svih prošlih stoljeća, sastavni su dio životne zbilje i izraz društvenih i duhovnih strujanja svoga doba.

Umjetnost je, oduvijek, istraživala uvjete i razloge čovjekova života i nudila mu zrcalo da se bolje vidi i spozna svijet i sama sebe, no mnoštvo novih pojava i strujanja u likovnim umjetnostima 20. stoljeća često je izazvalo ogorčen otpor publike kao nikada dotad u povijesti. Dok su umjetnici, odnosno slikari radili u prirodi i pomno preslikavali oblike onako kako ih i drugi vide, publika je voljela njihove radove, ali kad su počeli slobodnije oblikovati svijet na svojim slikama, javnost se ogorčeno odvrtila od umjetnika. Većina ljudi voli na slikama vidjeti ono što bi i u stvarnosti željeli vidjeti i to je sasvim prirodna sklonost. Svi volimo ljepotu u prirodi i zahvalni smo umjetnicima koji su ju sačuvali u svojim djelima kojima se divimo. Na samome početku 20. stoljeća u slikarstvu pojavljuje se fovizam, odnosno vatromet neobuzdanih boja. Nakon fovizma slijedi kubizam, gdje su slikari rastvarali i analizirali oblike, najčešće ljudski lik ili mrtve prirode, razbijajući ih do jako sitnih ulomaka. Najpoznatiji umjetnik tog razdoblja je Pablo Picasso.

Umjetnost od doba pračovjeka

2. Umjetnost od doba pračovjeka

„Umjetnost je „drugi život“ koji u budućnosti uvijek postaje onaj prvi i pravi život: trajanja i postojanja; život povijesti, jedini koji ostaje. Bez njega i bez „drugog svijeta“ što ga on stvara, padamo u tamu zaborava.“ Grgo Gamulin

Izrada i uporaba oruđa i oružja od kostiju, kamena i drva, povezana s korištenjem vatre, početak je čovjekove tehničke kulture. Pronalazak različitih tehničkih pomagala lako objašnjava nastojanje ljudskih bića za što lakše preživljavanje u surovom prirodnom okolišu, međutim znatno teže je naći prave razloge za nastanak umjetnosti. Najranije umjetničko djelovanje u ljudskim grupama ima religijsku i estetsku narav. Od najranijih početaka ljudi su pokušavali utjecati na prirodne i natprirodne sile stoga je umjetnost združena s magijskim postupcima, čovjekovim religijskim ponašanjem te s kultovima predaka i plodnosti. Već u pradavna vremena umjetnost se očituje kao čovjeku svojstvena potreba za estetskim oblikovanjem kulturnih i uporabnih predmeta, odnosno njihovim ukrašavanjem. Ukrašavanje, tj. dekoracija se osamostaljuje i prekoračuje granice nužde te postiže estetske učinke. Razni ukrasi, predmeti, kipovi, slike i drugi proizvodi tog razdoblja u mnogim se slučajevima stapaju s religioznim značenjem i kulturnom namjenom, međutim oni su istodobno i plod čovjekove potrebe za estetizacijom. [1]

2.1. Paleolitička umjetnost

Ljudsko likovno izražavanje počinje već u prapovijesti za vrijeme kamenog doba. Prvo se javlja slikarstvo i skulptura, a kasnije i arhitektura. Paleolitička umjetnost, ((grč.) palaios - star, lithos - kamen) nastaje u mlađem paleolitu oko 32 000 godina pr. Kr. i traje do otprilike 11 000 godina pr. Kr. Umjetnost za vrijeme paleolitika se može podijeliti na dvije kategorije : spiljsku umjetnost te nosive komade, male figurice i dekorirane predmete. [2]

„Homo sapiens“ (današnja ljudska vrsta za razliku od izumrlih vrsti kao što je neandertalac). u umjetnosti otkriva jednu novu dimenziju rasporeda u prostoru, koja proširuje njegove odnose s prirodom, kao što je to prije bio slučaj s otkrićem vatre i proizvodnjom prvog alata i oružja. Na vrlo sličan se način služi slikom za, kako je vjerovao, svladanje okolnog svijeta ili za namjeravani zahvat u tok zbiljanja. Samim time, prikazivanje se životinja ne mora uvijek odnositi na magiju lova, pojedinačna slika u tu svrhu ionako malo govori. Međutim, promatranjem tih slika čini se da raspored ljudskih i životinjskih likova u spiljama u više navrata odaje čvrst plan koji dolazi do izražaja u ravnomjernom gomilanju odabranih motiva na

određenom mjestu. Ali i stanje nalazišta upozorava katkad na kultne prostore na kojima su slike, reljefi i crteži morali imati unaprijed određenu svrhu. Osobita ljepota najranije likovne umjetnosti teško da je samo puki slučaj, možemo je smatrati prirodnom posljedičnom pojavom okolnosti u stvarnom svijetu. Samim time, slika, i to prvenstveno slika životinje i čovjeka, ne nastaje igrom oblika, već kao odraz stvarnosti u posve određenoj namjeri. Ona je trebala utjecati na tok stvari i upravo stoga je razumljiv izvanredan realizam kojim otprilike već u četvrtom i posljednjem ledenom dobu započinje likovno prikazivanje. Ovo je razdoblje gdje čovjek u misaonom obračunavanju sa svijetom i njegovim izražajnim oblicima pojavljivanja pokušava prirodi nametnuti ili suprostaviti neku ideju. Pritješnjen je svakodnevnom stvarnošću, stoga se ne može odmah braniti apstraktnim znacima i simbolima, već se pridržava vidljivih likova ovog svijeta. Zacijelo da prvobitno nije postojala namjera da se prikazom toga svijeta u plastici i slikarstvu postigne neko umjetničko značenje, to više što se rana likovna umjetnost nikada ne zasniva na estetskim načelima.

U paleolitu ljudi žive u pojedinačnim grupama kao lovci te sebi prisvajaju prirodna dobra, a privredna još ne poznaju. Posjedovali su malo stvari pomoću kojih su lakše preživljali, odnosno izradili su te koristili, kameno i koštano oruđe koje je preostalo potomstvu. Alat i oružje odaje mnogobrojnost raznovrsnih djelatnosti pa čak i specijaliziranost za određeni način lova i upravo takva specijaliziranost označuje povećanu ovisnost o prirodi, a ne povećano svladavanje prirode.

U spiljskom slikarstvu glavnu ulogu igra prikaz muškaraca, gdje je on lovac i nastupa na vlastitom polju djelovanja. U plastici, pak, prevažu figurice žene, gdje njezin lik postaje simbolom plodnosti, odnosno žena mora na drugi način osigurati opstanak grupe i vrste. Njezin lik postaje prizivanje plodnosti kao preduvjeta održavanja života. Upravo ta je likovna zamisao posve dosljedno i na isti način raširena kod svih paleolitičkih grupa. Na primjer, glave figurica od slonovače u Čehoslovačkoj i u Francuskoj dokazuju ženski lik. Međutim, ono što bi nam se na njima moglo činiti strogom stilizacijom rane portretne umjetnosti, u biti je tek nagovještaj i pojednostavljivanje kao signum za čitavu žensku figuru.

Figurica Venere iz Vestonica i ostale potpuno očuvane figurice dokazuju svojim nabreklih oblicima dovoljno jasno da simboliziraju majčinstvo, jer su neke bitne crte uveličane. Kod tih figurica naročito uvijek su naglašene grudi, bokovi i stidnica, a nemarnije izvedene su ruke i noge te su rijetko kada u pravilnom omjeru prema tijelu. Frizura ili ukras na glavi katkad su preciznije izrađeni od samog lica, jer je lice obično označeno tek ravnom plohom. Svaka dalja umjetnička namjera u tom razdoblju išla je prvenstveno za tim da poveća draž figurice i da slobodom pretjerivanja probudi realne asocijacije kod promatrača.

Portretski prikaz debele paleolitičke figure žene, Venere iz Willendorfa, dokazuje da su i u prošlim razdobljima postojale pretile žene. Međutim, i kod tih figurica prevladavaju ženske spolne oznake, a ruke i noge s potpuno nejasnim licem ipak su samo obilježja drugog reda. Na glavi prevladavaju ukrasi u kosi.

Osim muškaraca i žena, odnosno ljudi, životinje su drugi centralni motiv paleolitičke umjetnosti. Kao čovjeka, tako ni životinju ne prikazuju iz potrebe za figuralnim ukrasom, već s određenom svrhom, funkcijom i određenim ciljem. Lov kao životna čovjekova potreba za preživljavanje uvjetuje već u samom početku stanovit odnos prema životinji, koji mora biti usklađen po mnogim čvrstim pravilima. U paleolitiku lovačka magija sama po sebi ne objašnjava velik broj životinjskih slika, tako da su prave lovačke scene rijetke, dakle ne radi se o prikazu doživljaja. Međutim, moguće je da već tu i tamo označuju neki mit, odnosno kultnu reprodukciju prvog lova, koji je, kao veliko djelo prenesen iz prapovijesnih razdoblja. Najljepši uzorci sitne plastike potječu iz jugozapadne Europe, gdje su otkriveni i prekrasni crteži životinja po spiljama. Naročitu pažnju zaslužuje oruđe s figuralnim prekrasnim ukrasom, jer se uzdiže iz mase običnih upotrebnih dobara i s obzirom na svoju svojevrsnu funkciju dopušta djelomičan uvid u paleolitički svijet. Prije svega to se odnosi na rupaste palice čije je značenje još uvijek sporno. Palice su većinom od sobovih rogova, na jednom kraju kružno probušene, a na drugom često završavaju kukom. Osim figura u paleolitiku prevladavaju razni crteži u spiljama. Najpoznatiji takav primjer su konji i bikovi koji su glavni motivi na stropu duge osne galerije u Lascauxu. U njoj se nalaze crteži izvanrednog značenja i sjajnih boja. Zanimljiva je kriva perspektiva rogova i kopita, preokrenutih i nacrtanih u istoj ravnini s tijelom. Između njih stoji rešetkasti znak koji je u spilji primijenjen u više varijanata i možda predočuje stupicu. [3]

Slika 2.1 **Ženska glava, Dolni Vestonice, Čehoslovačka**

Izvor: http://donsmaps.com/images25/dolniimg_1532sm.jpg

Slika 2.2 **Ženska glava, Grotte du Pape kod Brassempouya, Francuska**

Izvor: <http://arheon.org/wp-content/uploads/2014/03/Venera-Brassempouy.jpg>

Slika 2.3 **Venera iz Vestonica**

Izvor: http://cdn.lrb.co.uk/assets/edillus/clar05_3506_05.jpg

Slika 2.4 **Venera iz Willendorfa**

Izvor: <http://mm.pwn.pl/ency/jpg/583/2i/d86i0451.jpg>

Slika 2.5 Rupasta palica od sobova roga s plastično izrezbarenim tetrijebom
(rekonstruirano)

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

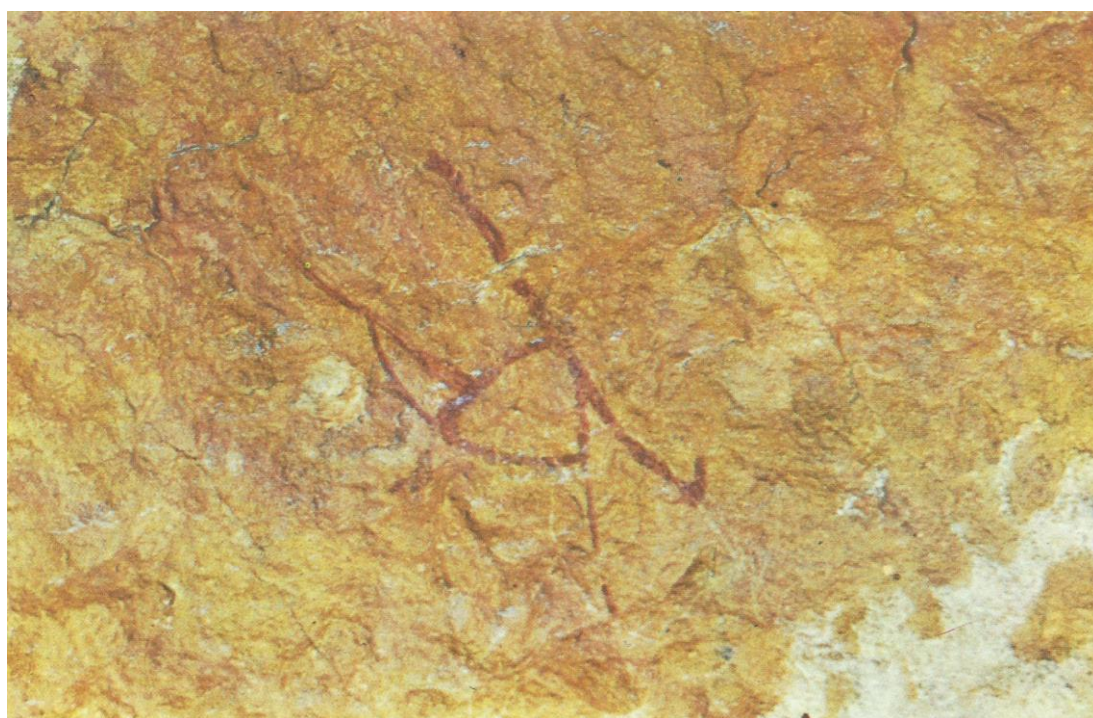

Slika 2.6 Stropna slika u uzdužnoj galeriji Lascauxa

Izvor: <http://tours.france.com/backoffice/files/tours/20140302015150-1238-lascaux-II-tour.jpg>

2.2. Mezolitička umjetnost

Mezolitik je razdoblje srednjega kamenog doba koje traje otprilike od 10 000 do 6 500 g. pr. Kr. [4] Promjene između paleolitika i mezolitika vidimo u temi i stilskim karakteristikama, a nastaju kao posljedica promjena u načinu života. To je razdoblje složenijeg načina mišljenja, koje tek kasnije dobiva oblik u slikovnim prikazima. U mezolitičkom se slikarstvu upotrebljava samo jedna boja, koja se nanosi plošno. Životinjske se likove i dalje prikazuje realistično, a kod prikaza čovjeka napušta se realizam i javlja se stilizacija. Da bi prikazao radnju organizirane skupine lovaca, mezolitički je umjetnik morao organizirati likove na slici, pa se tako javila kompozicija. Nakon realističnog zrcaljenja stvarnosti u paleolitiku, u plošnim mezolitičkim slikama započinje proces stilizacije. Najbolji primjer mezolitičkog slikarstva je strijelac s lukom iz Agua Amarge. Na slici se vidi da strijelac u punom trku lovi divljač te da je reduciran na linearne dimenzije. Prema uzorku svakidašnjice slika realističnog uzora ovdje je pretvorena primišljanjem svjesno u misaonu sliku. Čovjek u slikovnim prikazima želi prikazati najjednostavnijim sredstvima što se dešava oko njega. [3]

Slika 2.7 Lovac u trku s lukom i strijelama u rukama iz Agua Amarge

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

2.3. Neolitička umjetnost

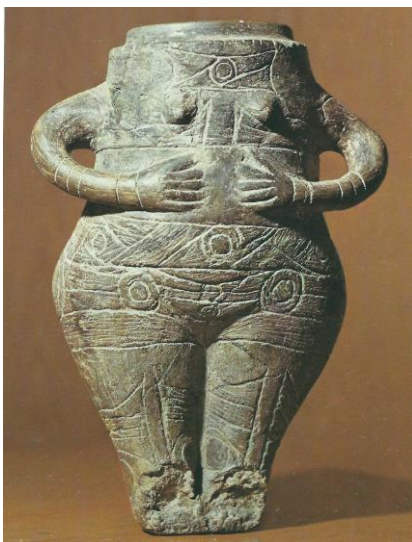
Neolitik je razdoblje mlađega kamenog doba koje počinje već oko 6 500 g. pr. Kr. i to pojavom ratarstva i stočarstva, a traje do 3 500 g. pr. Kr. To je razdoblje kulture stočara i zemljoradnika koji grade nastambe i okupljaju se u naselja, više se ne sele, samim time nastaje sjedilački način života. [4] Pojedine europske zone dostigle su neolitički stupanj civilizacije u posve različito vrijeme. Neki elementi kulture su se prenosili seobama, a drugi grupnim dodirima, samim time ne stižu uvijek istovremeno u neku regiju. Za neolitičko je razdoblje karakteristična i pojava lončarstva, izrada keramike te nove tehnike obrade kamena. Lončarski predmeti za svakidašnju upotrebu bili su jednostavnijih i nepreciznih oblika, a kultne posude su bile bogato dekorirane. Oblici kojima se ukrašava površina potpunom stilizacijom poprimaju čiste geometrijske forme pa govorimo o pojavi apstrakcije. Kada isti ili sličan motiv ponavljamo u određenom rasporedu, govorimo o ornamentu. Na sjeveroistočnom Balkanu nailazi se na ženske glinene figure u obliku posude s ostacima bijelog i crvenog oslikavanja iz Vidre. Na tim figurama se jedva naslućuje blisko susjedstvo sa sredozemnim kulturnim područjima. Golotinja je prekrivena spletom ukrasnih linija koje označavaju uzorak tkanine, ukrasne predmete ili umješanost tetoviranja.

Osim glinenih posuda, nastaju i ostali predmeti, primjerice glinene ženske figurice koje poprimaju likovnu zamisao paleolitičkih statueta. Izvedene su po uzoru mediteranskih figura u mramoru koje su izrađivane na Cikladima te je od njih preuzeta stroga stilizacija. Figurice su oštro obilježene malim grudima te naglašenim bokovima, kretnja ruke ukružuje se u jednostavan nagovještaj, a prema dolje noge su snažno stanjene i nestaju kržljivo. Pogledom na te ženske figurice bez sumnje možemo reći da se tu radi o simbolima božanstva majčinstva. Simbol majčinstva je u istočnom sredozemnom području poznat po mnogim imenima i likovima. Preko 100 takvih figurica potječe iz naselja Strelice, nažalost sve su djelomično razbijene. One pripadaju krugu moravske oslikane keramike, čije je izvorno porijeklo također na jugoistoku. Na neolitičkim venerama se vidi ista težnja napuštanju realizma. Venere imaju naglašene bokove, glave bez lica, dugačak vrat, raširene ruke, plošne grudi, a oblikovane su u izrazito frontalnom stavu.

U neolitiku prijelaz iskustvenog svijeta od lovca na ratara i pastira ima važnu ulogu u slikarstvu, jer nužno prebacuje na prvo mjesto i druge slikovne motive. Međutim, u Skandinaviji i susjednoj Kareliji zadržava se slika divljih životinja kao i u prošlim razdobljima. A takvi motivi bi se mogli očekivati jedino kod lovaca. Od zapadne obale Norveške pa sve do sjeverozapadne Rusije nailazi se na nejednako velik broj pećinskih crteža. Iz iskustvenog svijeta različitim stilovima prikazani su likovni motivi neolitičkih ribara i lovaca. Mali broj pećinskih crteža je

obojen, većinom su sve iskucane, a neke urezane. Prikazivanje motiva je krajnje shematizirano. Odnosi se uglavnom na životinje, odnosno lovnu divljač, kao što su sobovi te medvjedi, ali i na ribe i tuljane. Svi ljudski likovi imaju luk ili strelicu, samim time su obilježeni kao lovci. Većina nalazišta takvih slika leži na obalama rijeka i jezera te uz vodopade, gdje se još uvijek nalaze pojilišta, prijelazi za divljač te ribolovna područja. [3]

Slika 2.8 **Ženski glineni idol u obliku posude iz Vidre**

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

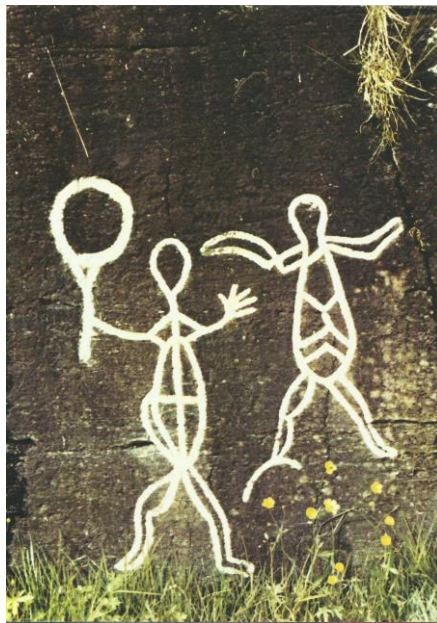
Slika 2.9 **Ženski glineni idoli, Čehoslovačka**

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

Slika 2.10 Pećinski crteži na Skavbergu, Norveška

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

Slika 2.11 Dio pećinskih crteža na Skavbergu

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

2.4. Umjetnost bakrenog doba

Bakreno doba ili eneolitik (grčki: „aeneus“ = mjeden, bakren, „lithos“ = kamen) je prijelazno razdoblje između neolitika i brončanog doba koje traje od 4 000 g. pr. Kr. pa sve do 2 000 g. pr. Kr. Drugi naziv za eneolitik je i kalkolitik (grčki: „khalkos“ = bakar, „lithos“ = kamen) koji se koristi zbog usporedne uporabe bronce i kamena. [5]

Glavna značajka tog razdoblja jest upotreba metala, odnosno bakra i zlata. Ljudi su bakar koristili za izradu nakita, oružja i oruđa. Iako je već potkraj neolitika čovjek ovladao proizvodnjom metala, isprva se oslanjao samo na površinske nalaze elementarnoga bakra. Nositelji kultura, isto kao i u neolitiku, imali su poljoprivredno i djelomično nomadsko-stočarsko obilježje te su se uz sjedilački način života bavili zemljoradnjom, stočarstvom i lovom. Trgovina sirovinama kao i gotovim metalnim proizvodima zasigurno je imala najveće gospodarsko značenje kod zajednica, poglavito vučedolske kulture. Veliku ulogu u gospodarstvu imalo je lijevanje u dvodijelnim kalupima koje je omogućavalo proizvodnju većeg broja identičnih predmeta, odnosno serijsku proizvodnju. [6] S područja i iz razdoblja vučedolske kulture potječu najljepše i najraznovrsnije oblikovane keramičke posude pretpovijesne umjetnosti u Hrvatskoj. Izrađene su i ukrašene s izrazitim osjećajem za sklad cjeline i ljepotu detalja. Najznamenitija zoomorfna posuda je „Vučedolska golubica“ iz trećeg tisućljeća pr. Kr., šuplja, stilizirana figura ptice (golubice ili jarebice), nasadena na tri noge s otvorom na glavi za izlijevanje tekućine u nekom obredu. Njezina sugestivna modelacija rezultat je zamjerne vještine vučedolskog umjetnika u oponašanju prirode i u stilizaciji. [1]

Slika 2.12 Vučedolska golubica

Izvor: http://www.starapovijest.eu/sadrzaj/uploads/2014/03/vucedolska_golubica.jpg

2.5. Umjetnost brončanog doba

Brončano doba je prapovijesno razdoblje koje traje od oko 2 000 g. pr. Kr. do 750 g. pr. Kr. Doba koje je obilježeno uporabom bronce za izradu oružja, oruđa, nakita i posuđa. [7] Što se tiče slikarstva tog razdoblja, najbolji primjer su Nordijski pećinski crteži. Ti crteži nisu neka značajna umjetnička djela, a niti nesumnjivo odraz određenih pravila. Uglavnom ih se promatra i uspoređuje s ostalim pronađenim zajednicama. Promatranjem tih crteža često se ne može razjasniti da li predstavljaju mitske praslike ili tek opetovanje takvih slika u kulturnim običajima. U svakom slučaju radi se o dokumentarnim stilovima koji nisu imali zadatak da označe određene likove i njihovu djelatnost. Upravo na taj način su u pećinskim crtežima sačuvane neke od živih umjetničkih disciplina. Discipline pradavnine, poput plesa koji se ubraja u arhaiski oblik života i izraza. One nikako ne dopuštaju samovolju vrlo malo novih, slobodnih izuma, pošto podliježu strogim pravilima posvećene tradicije. Kod takvih crteža, slikar ne može nastupiti na drugi način kad crta slične prizore.

Na pećinskim crtežima u Kallsangenu pojavljuju se maskirani ljudi poput ptica. Krila, rep i kljunovi jasno daju do znanja da se radi o pticama. U kulturnim povorkama i kulturnim plesovima nimalo nije neobično preodijevanje u životinjske vrste. U ovom primjeru možda postoji neka povezanost s prodorom ptice iz srednje Europe. Sve ono što je sačuvano na nordijskim nalazištima izvedeno je vrlo slobodno. „Mali ukras iz Glasbacka vjerojatno je kopija ptičje maske kakve su se nosile prilikom ceremonija. Tu je, posve protuprirodno, naročito istaknut kljun – stilizacija koja je moguća i vjerojatna samo na nekoj maski ili obrazini.,,

U likovnim motivima srodnost počiva na zajedničkom i sličnom načinu života i postupaka, koji se u zonama gdje nema slika mogu zaključiti samo iz arheoloških nalaza. U tom pogledu glavnu ulogu igra još uvijek oružje i to upravo baš ono veliko oružje. Lako shvatljivo je i psihološki i historijski da oružje ima i u slici i u kultu veliku prednost ispred oruđa. Još se čak i u srednjem vijeku oružju, odnosno maču pridaje čvrsto obrazložena pravna i simbolička funkcija. Međutim, najstarija oružja su koplja, bodež, buzdovan i sjekira. Prema pećinskim crtežima oni u kulturnim slikama uvijek zauzimaju najistaknutije mjesto. Dobar primjer su crteži na ligurskim pećinama, gdje prikazuju muškarce koji nose neku vrst helebarda, naizgled neizmjereno uvećanih. [3]

Slika 2.13 Ples ljudi u ptičjim kostimima, pećinski crtež iz Kallsangena, Švedska

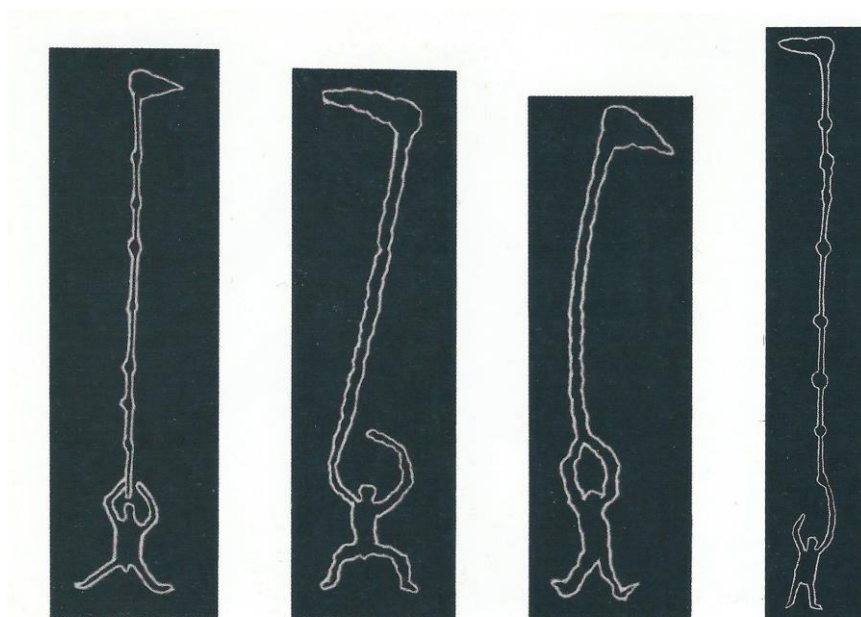
Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

Slika 2.14 Brončani ukras s dvije drške; očito prikazuje ptičju masku, Švedska

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

Slika 2.15 Muškarci s predimenzioniranim ceremonijalnim oružjem;

Ligurijski pećinski crtež, Italija

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

2.6. Umjetnost željeznog doba

Željezno doba je posljednje prapovijesno razdoblje, traje od otkrića željeza do pojave pisma. U Egiptu i Mezopotamiji željezo se počinje upotrebljavati već u 4., odnosno u 3. tisućljeću pr. Kr., a u širu uporabu ulazi tek oko 1 300 g. pr. Kr. U Europi se željezo pojavljuje oko 1 000. g. pr. Kr. U tom razdoblju su se željezom koristili za izradbu oružja, oruđa, nakita i drugih predmeta. [8]

Prehistorijske zone uspostavljaju dodire s antiknim sredozemnim svijetom u različitim razdobljima, samim time i prerađuju dobivene poticaje vrlo raznoliko. Susjedski odnosi značajni su isto toliko koliko i privredne mogućnosti. Tu situaciju najbolje razjašnjaju ostavštine vladajućih klasa, odnosno oružje (kao što su šljem i oklop) uvijek su oznake bogatih i moćnih. S oblicima predmeta vladajuće klase preuzimaju i način života i društveno uređenje, koje dostiže svoj vrhunac u nekom ranom feudalizmu. Prehistorijska metalna doba srednje Europe mogu se u njihovim mijenama ocrtati kao odraz onih herojskih vremena egejskog područja. Uzevši u cjelini, Europa se još ne može riješiti svog prehistorijskog stadija, ona ostaje u svojoj biti barbarska, pothranjuje se starim visokim kulturama i njihovim sredozemnim nasljednicima. Upravo se stoga pojavljuju tako oštre suprotnosti, na primjer uvoz iz velikogrčkog naselja na Mont Lassoisu, sahranjena je oko 500 godina prije naše ere neka kneginja opremljena raskošnim

kolima, obiljem zlatnog i brončanog nakita i grčkim stolnim posuđem. Osim toga, u grobnu komoru je postavljen i brončani krater, izrađen u nekoj grčkoj radionici, možda za njezinu obitelj ili pak za samu kneginju. Takve goleme posude za miješanje vina, odnosno njegovu neumjerenu veličinu obilježuje barbarski ukus, ili bolje reći ono što su grčki proizvođači pod tim razumijevali. Neki su ih na primjer, poklanjali kao prijateljski dar. Stoga takvi izvanredni uvozni predmeti, kao što je krater iz Vixa, dokazuju da je ostala Europa i u umjetničkoj tehnici, i u umjetničkom obrtu, još uvijek zaostajala za svojim klasičnim graničnim područjima. [3]

Slika 2.16 Oklop od iskucanog brončanog lima, Francuska

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

Slika 2.17 Veliki brončani krater s volutnim drškama koje završavaju likom Gorgone sa zmijolikim nogama, Francuska

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

Slika 2.18 Grlo posude ukrašeno reljefnim frizom s vojnicima-pješacima i bojnim, četveroprežnim kolima

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

Umjetnost od početka civilizacije

3. Umjetnost od početka civilizacije

3.1. Umjetnost starog vijeka

Stari vijek je razdoblje početka civilizacije (uvođenje pisma) koje traje od otprilike 3 500 g. pr. Kr. do sredine petog stoljeća. Obično se pojam „stari vijek“ koristi samo za prostor oko Sredozemnog mora i za Bliski Istok, ali često se uključuju i drugi dijelovi svijeta. Stari vijek je širi pojam, a obuhvaća i razdoblje antike. [9] Dijelimo ga prema kulturama čiji tragovi su se zadržali do danas. Najznačajnije civilizacije su Drevna Mezopotamija, zatim Drevni Egipat, Drevna Kina, Drevna Indija, Drevna Grčka te Drevni Rim. [4]

U ovom radu ću spomenuti Drevni Egipat, odnosno umjetnost slikarstva u Egiptu. Gledamo li reljefe ili zidne slike u Egiptu, pružaju nam iznimno živopisnu sliku života u Egiptu prije tisuće godina. Međutim, ipak kad ih prvi put gledamo, možemo biti prilično zbunjeni. Razlog toga je što se način na koji su egipatski slikari predstavljali svijet znatno razlikuje od našeg, povezano je s drugačijom svrhom kojoj su te slike bile namijenjene. Njima nikako nije bila najvažnija ljepota, već potpunost slike. Zadatak umjetnika je bio da sve sačuva što je jasnije i trajnije mogao. Stoga umjetnikov cilj nije bio nacrtati prirodu onako kako ju je vidio iz nekoga sretnog kuta, nego su crtali po sjećanju, prema strogim pravilima koja su se brinula za to da sve što ulazi u sliku bude savršeno jasno. Zapravo je njihova metoda bila sličnija izradi zemljovida nego slikarstvu.

Najbolji primjer takvog slikarstva je prikaz vrta s umjetnim jezerom. Ako bismo mi morali crtati takav motiv, prvo bismo se pitali iz kojeg kuta da pristupimo. Karakteristike i oblik drveća mogu se jasno vidjeti samo sa strane, dok je oblik jezera vidljiv samo ako gledamo odozgo. Uglavnom, egipćani nisu mnogo razmišljali o tome, oni su jednostavno nacrtali jezero kako se vidi odozgo, drveće kako se vidi sa strane. Ribe i ptice u jezeru su nacrtane u profilu, jer bi ih bilo teško prepoznati da ih se gleda i crta odozgo. Djeca vrlo često upotrebljavaju slične metode, ali Egipćani su bili mnogo konzistentniji u primjeni tih metoda, jer je sve moralo biti predstavljeno iz najkarakterističnijeg kuta.

Drugi primjer je prikazivanje učinka te ideje na prikaz ljudskog tijela. Glava je uvijek prikazana sa strane, jer se najlakše može vidjeti iz profila. Ljudsko oko zamišljamo onako kako se vidi s prednje strane, pa su i Egipćani na lice gledano u profilu postavili oko gledano sprijeda. Gornja polovica tijela, odnosno, ramena i prsa, najbolje se vide s prednje strane, jer tada se vidi kako su ruke povezane s tijelom. To su razlozi zašto Egipćani na tim slikama izgledaju tako čudno plosnati i iskrivljeni.

Samim time, egipatski su umjetnici teško mogli zamisliti stopalo gledano s vanjske strane, pa su oba stopala prikazana s unutarnje strane. Oni su više voljeli čisti obris od palca prema gore. Zbog takvih metoda muškarac na reljefu izgleda kao da ima dvije lijeve noge. Međutim, ne smijemo misliti da su egipatski umjetnici tako zamišljali ljude, nego su samo slijedili pravilo koje im je dozvoljavalo da u ljudski lik uključe sve što su smatrali važnim. Možda je to strogo pridržavanje pravila i metoda imalo neke veze s njihovom magičnom svrhom. [10]

Slika 3.1 Nebamunski vrt, o. 1400. g. pr. Kr., zidna slika iz grobnice u Tebi, London

Izvor: E.H. Gombrich, Povijest umjetnosti, Zagreb, 1999.

Slika 3.2 Hesirov portret, s drvenih vrata njegove grobnice, Kairo

Izvor: E.H. Gombrich, *Povijest umjetnosti*, Zagreb, 1999.

3.2. Umjetnost srednjeg vijeka

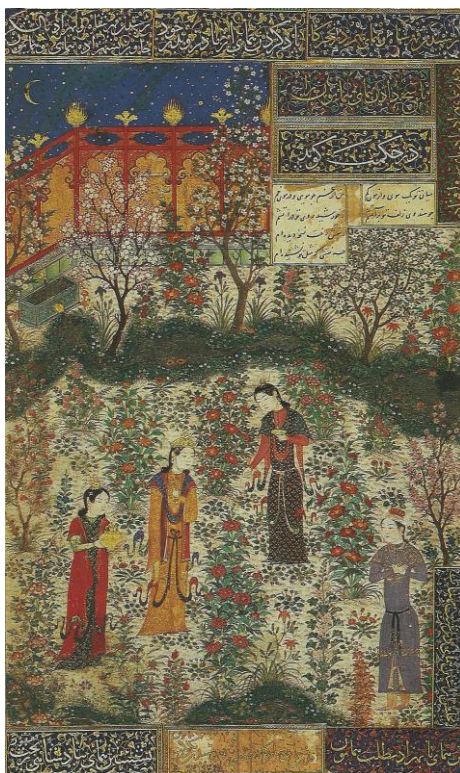
Umjetnost srednjeg vijeka je razdoblje u zapadnoj umjetnosti između antike i novog vijeka. Pokriva široko prostorno područje ali i vremenski period. U Europi započinje oko 1 000. g. s romanikom, a doživljava procvat za vrijeme gotike u 13. i 14. stoljeću, a u nekim razdobljima pojavljuje se i na prostoru Bliskog Istoka i Sjeverne Afrike.

Općeprihvaćena shema srednjovjekovne umjetnosti obuhvaća osnovne periode i stilove; kasno razdoblje ranokršćanske umjetnosti, barbarsku umjetnost, bizantsku umjetnost, otočnu umjetnost, predromaniku, romaniku i gotiku, kao i mnoge periode unutar tih središnjih stilova. Uglavnom, svaka je regija tokom perioda formiranja kulture ili nacije imala svoj posebni umjetnički stil. [11]

Prije nego se vratim zapadnom svijetu i povijesti umjetnosti u Europi, moram barem baciti pogled na ono što se događalo u drugim dijelovima svijeta tijekom tih burnih davnih stoljeća. Zanimljivo je proučiti kako su se druge dvije velike religije postavile prema pitanju slika. Religija Srednjeg istoka koja se u sedmom i osmom stoljeću p. Kr. počela nezaustavljivo širiti, religija muslimanskih osvajača Perzije, Mezopotamije, Egipta, Sjeverne Afrike te Španjolske, bila je još stroža u tom pitanju od kršćanstva. U početku su bile zabranjene sve vrste slika, ali pošto se umjetnost ne može tako lako potisnuti, stoga se mašta umjetnika na Istoku, kojima nije

bilo dozvoljeno predstavljati ljudska bića, prepustila igri s uzorcima i oblicima. Tako su stvorili najfinije čipkaste uzorke isprepletenih ornamenata, koje nazivamo arabeskama. Na kraju krajeva, religija je umjetnike odvratila od predmeta iz stvarnog svijeta i usmjerila ih prema svijetu čarobnih linija i bogatih boja. Ipak, kasnije su islamske sekte bile blaže u interpretaciji zabrane slika te su dozvoljavale slikanje likova i ilustracija sve dok nisu imale nikakve veze s vjerom. Oslikavanje pripovijesti, romansi i basni u Perziji od četrnaestog stoljeća nadalje, a kasnije i u Indiji pod muslimanskim vladarima (Mogulima), pokazuje koliko su zapravo umjetnici tih zemalja naučili kroz disciplinu koja ih je ograničila na izradu ornamenata.

Savršen primjer te vještine je vrtna scena obasjana mjesecom iz perzijske romanse iz 15. stoljeća. Čitava scena romanse nalikuje tepihu koji je nekako oživio u svijetu bajki. Iluzije stvarnosti jednako je malo kao i u bizantskoj umjetnosti, a možda i manje. Nema skraćivanja, niti pokušaja prikazivanja svjetla i sjene ili strukture tijela, stoga likovi i biljke izgledaju kao da su izrezani iz raznobojnog papira i raspoređeni po stranici u savršen uzorak. Ali upravo se zato takva ilustracija bolje uklapa u rukopis nego da umjetnik stvori iluziju stvarne scene. Takvu stranicu možemo čitati gotovo kao tekst, možemo pogledom prelaziti s junaka, koji stoji prekrivenih ruku u desnom kutu, na princezu koja mu se približava i možemo pustiti maštu da luta vrtom bogatih i čarobnih boja obasjanim mjesecom, a da nam nikada ne dosadi. [10]

Slika 3.3 Perzijski princ Humay susreće kinesku princezu Humayun u njezinu vrtu, minijatura iz perzijskog rukopisa, Pariz

Izvor: E.H. Gombrich, Povijest umjetnosti, Zagreb, 1999.

3.3. Umjetnost novog vijeka

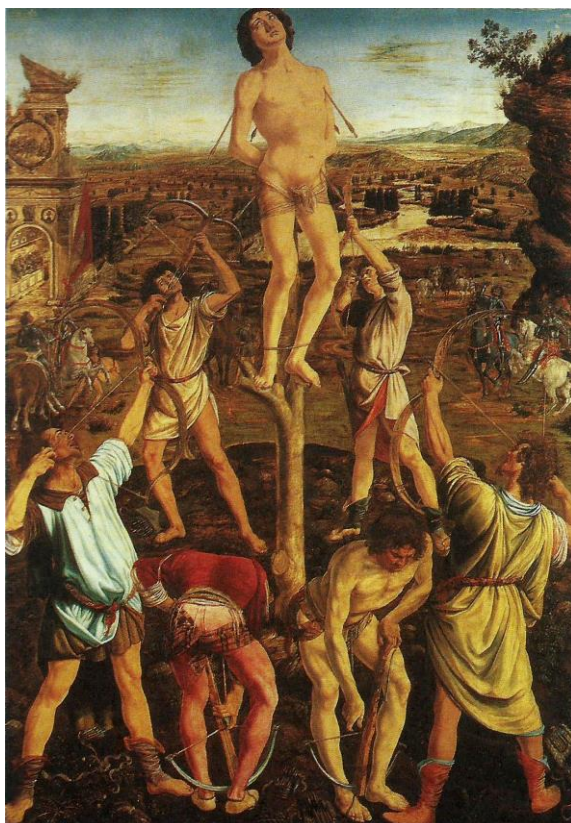
Novi vijek je razdoblje u ljudskoj povijesti te se početak novog vijeka u povijesnim znanostima smatra 1492. godine (otkriće Amerike), a po nekima 1453. godine (pad Carigrada), a traje do kraja prvog svjetskog rata 1918. godine. [12] U novom vijeku pojavljuju se različiti umjetnički stilovi u različitim vremenskim periodima, a to su : renesansa (15. st. i prva polovina 16. st.), manirizam (druga polovica 16. st.), barok (17. i početak 18. st.) te rokoko (sredina 18. st.). [13]

Firentinski umjetnik druge polovice petnaestog stoljeća, Antonio Pollaiuolo pokušao je riješiti novi problem slike koja će biti i ispravno nacrtana, i harmonična u kompoziciji. Zapravo, to je jedan od prvih pokušaja rješavanja tog problema, ne samo pomoću takta i instinkta, već primjenom točno određenih pravila. Možda to i nije bio sasvim uspješan pokušaj, niti naročito privlačna slika, ali jasno pokazuje namjeru s kojom joj je umjetnik pristupio. Na slici se može vidjeti grupa ljudi koja tvori pravilnu kompoziciju u obliku trokuta, a slika prikazuje mučeništvo sv. Sebastijana, vezanog za stup, dok je šest krvnika okupljeno oko njega. Za svakog krvnika s jedne strane postoji odgovarajući lik s druge strane, stoga je raspored, zapravo tako jasan i simetričan da je skoro odveć krut. Umjetnik je očigledno bio svjestan tog nedostatka i pokušao je uvesti neke varijacije, na primjer, jedan od krvnika koji se saginje da podesi samostrijel prikazan je s prednje strane, drugi njemu odgovarajući lik odostraga, a isto se odnosi i na likove koji upravo odapinju. Na jednostavan način slikar je pokušao opustiti krutu simetriju kompozicije i uvesti dojam kretanja i protukretanja slično kao u glazbi. Ipak, tehnika je još uvijek upotrebljena prilično nespretno i njegova kompozicija pomalo nalikuje vježbi. Antonio Pollaiuolo nije bio u potpunosti uspješan u onome što je želio postići. Međutim, primijenio je novu umjetnost perspektive na predivan prikaz pejzaža u pozadini, ali glavna tema i pozadina nisu usklađeni baš najbolje. Nije nacrtao stazu koja vodi s brda na kojemu se događa mučeništvo do pejzaža u pozadini. Kad se jednom umjetnost počela natjecati s prirodom, više nije bilo povratka. Pollaiulova slika pokazuje vrstu problema o kojima su umjetnici petnaestog stoljeća vjerojatno često raspravljali u svojim studijima. Upravo je u nalaženju rješenja talijanska umjetnost dostigla svoje najviše vrhunce u idućoj generaciji.

Slikar Sandro Botticelli težio je rješenju ovog problema. Samim time jedna od najslavnijih slika – „Rođenje Venere“, ne predstavlja kršćansku legendu, već klasičan mit. Bogati trgovac koji je naručio Botticellijevu sliku za svoju vilu bio je član bogate i moćne obitelji Medici. Ili je trgovac, ili netko od njegovih učenih prijatelja, slikaru objasnio što je bilo poznato o načinu na koji su antički umjetnici prikazivali Veneru kako se uzdiže iz mora. Tim je učenim ljudima priča o njezinom rođenju bila simbolom nekog misterija kojim je božanska poruka ljepote došla na

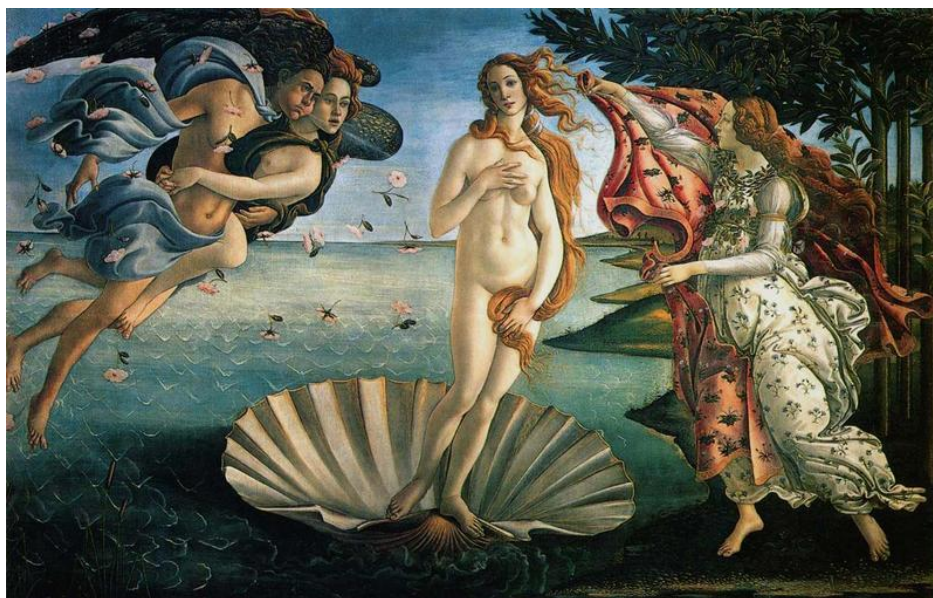
svijet. Antički pjesnici bili su poznati tijekom čitavog srednjeg vijeka, ali tek su za vrijeme renesanse, klasični mitovi postali popularni među obrazovanim laicima. Tim je ljudima mitologija bila mnogo više od samo veselih i zabavnih bajki. U toj su mjeri bili uvjereni u nadmoćnu mudrost antike da su vjerovali kako te klasične legende moraju sadržati neku duboku i tajanstvenu istinu. Možemo zamisliti s kojim je poštovanjem slikar Sandro Botticelli krenuo na posao da prikaže ovaj mit na dostojan način. Nije teško vidjeti što se događa na njegovoj slici, Venera se pojavila iz mora na školjci koju na obalu tjeraju krilati bogovi vjetra usred kiše ruža, a dok se sprema zakoračiti na obalu, jedna od Hora ili nimfi dočekuje ju s purpurnim ogrtačem. Botticelli je ipak uspio tamo gdje Pollaiuolo nije. Kompozicija njegove slike je savršeno harmonična. Botticellijevi likovi na slici nisu tako plastični, a nisu ni tako točno nacrtani kao Pollaiulovi. Venera je tako lijepa da ne primjećujemo neprirodnu dužinu njezina vrata, kosi pad ramena i čudan način na koji joj je lijeva ruka pričvršćena uz tijelo. Mogli bismo reći da slobode koje si je Botticelli dozvolio kako bi postigao ljupkost obrisa, još više ističu ljepotu i harmoniju slike, jer daju dojam beskonačno nježnog i delikatnog bića, božanskog poklona donesenog na naše obale.

Spomenut ću još jedno slavno djelo, slikara Leonarda, možda još slavnije od „Posljednje večere“, a to je portret firentinske dame čije je ime bilo Lisa, „Mona Lisa“. Slava kao što je slike Leonardove „Mona Lise“ nije uvijek neprijeporni blagoslov za neko umjetničko djelo. Ljudi se tako naviknu gledati ga na razglednicama, pa čak i reklamama, da im postane teško vidjeti ga svježim očima kao sliku stvarnog čovjeka koji portretira stvarnu ženu od krvi i mesa. Međutim vrijedi pokušati zaboraviti sve što znamo i pogledati ju kao da smo prvi ljudi koji su ju ikada vidjeli. Ono što ćemo prvo primijetiti jest da lik Mona Lise djeluje zapanjujuće živo, izgleda kao da nas gleda i kao da ima dušu. To umjetničko djelo je poput živog bića kao da se mijenja pred našim očima i postaje malo drugačija svaki put kad joj se vratimo, ponekad kao da nam se podsmjehuje, dok drugi put kao da možemo uhvatiti nešto poput tuge u njenom osmijehu. Sve to zvuči prilično tajnovito i čudno, a takvim i jest; to je često učinak velikog umjetničkog djela. Pa ipak, Leonardo da Vinci je svakako znao više o načinu na koji koristimo oči nego itko ikada prije, jasno je vidio problem koji je osvajanje prirode postavilo umjetnicima, problem ne manje složen od kombiniranja točnog crtanja s harmoničnom kompozicijom. [10]

Slika 3.4 Mučeništvo sv. Sebastijana, Antonio Pollaiuolo

Izvor: E.H. Gombrich, *Povijest umjetnosti*, Zagreb, 1999.

Slika 3.5 Rođenje Venere, Sandro Botticelli, tempera na platnu, Firenca

Izvor: <https://galerija.wikispaces.com/file/view/SandroBotticelli-The-Birth-of-Venus-1490.jpg/110738447/800x507/SandroBotticelli-The-Birth-of-Venus-1490.jpg>

Slika 3.6 Mona Lisa, Leonardo da Vinci, Pariz

Izvor: http://mentalfloss.com/sites/default/legacy/wp-content/uploads/2008/05/mona_lisa.jpg

3.4. Moderna umjetnost

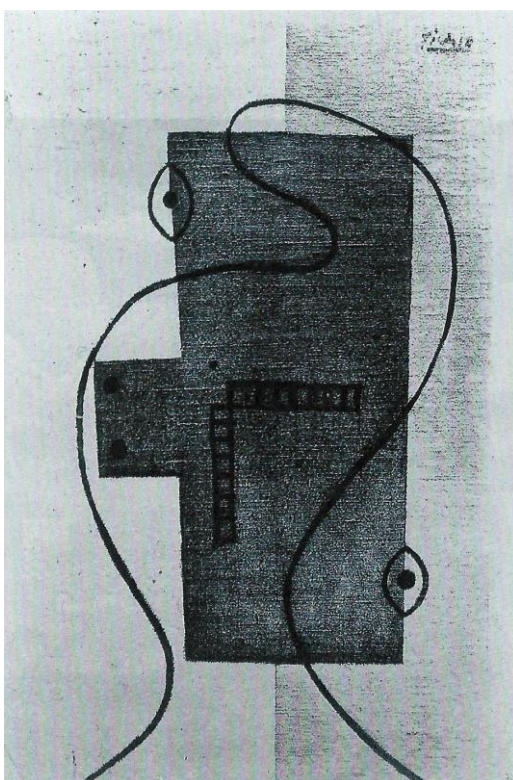
Kad se govori o modernoj umjetnosti, obično se misli na vrstu umjetnosti koja je sasvim raskinula s tradicijama prošlih razdoblja te pokušava učiniti nešto o čemu niti jedan umjetnik ranije ne bi niti sanjao. Nekima se sviđa takva ideja napretka i vjeruju da i umjetnost također mora ići ukorak s vremenom, a drugi pak vjeruju u dobre stare dane i smatraju da moderna umjetnost ne vrijedi ništa. [10]

Na samome početku tog razdoblja u slikarstvu pojavljuje se fovizam, odnosno vatromet neobuzdanih boja. Fovizam je zastupala skupina umjetnika koji kao da su osjetili potrebu bez ustezanja izraziti nadu i vjeru u bolju i sretniju budućnost, odnosno radost i optimizam na početku novog stoljeća. Nakon fovizma slijedi kubizam, gdje su slikari rastvarali i analizirali oblike, najčešće ljudski lik ili mrtve prirode, razbijajući ih do jako sitnih ulomaka. Kubisti su poznati i po tomu što su uveli tehniku kolaža, zapravo ljepljenje i uklapanje u kompoziciju slike. [14] Stil kubizam je zauvijek izmijenio renesansnu koncepciju slikarstva kao prozora u svijet u kojem je trodimenzionalni prostor projiciran na ravnu plohu pomoću iluzionističkog crteža i perspektive iz jedne točke. Stoga su kubisti zaključili da stvarnost ima mnogo definicija, pa tako predmeti u prostoru, zapravo i sam prostor, nema fiksni ili apsolutan oblik. Pablo Picasso i

Braque zajedno su preveli ta mnogobrojna čitanja vanjskoga svijeta u novi likovni vokabular značajna raspona i raznolikosti. [15]

Najbolji primjer tog razdoblja je naravno, poznati slikar Pablo Picasso koji je uvijek bio spreman primijeniti svoje metode i s vremena na vrijeme se iz najsmjelijih eksperimenata vratiti tradicionalnim oblicima umjetnosti. On je očigledno želio saznati kako se daleko može otići s idejom konstruiranja slike, na primjer glave iz najne očekivanih materijala i oblika. Oblik „glave“ izrezao je iz nekog grubog materijala, te naljepio na svoju slikarsku površinu i zatim je na njezine rubove stavio shematske oči, što je dalje jedno od drugog mogao. Na sliku umjesto usta stavio je cikcak liniju s redom zuba i dodao vijugavu liniju da nagovijesti obris lica. Pabla Picassa niti jedna metoda i niti jedna tehnika nije mogla dugo zadovoljiti. Možda su upravo tehnička virtuoznost, sigurnost ruke i zapanjujuća vještina crtanja, Picassa tjerali da se okuša u što jednostavnija i nekomplicirana umjetnička djela. Mora da mu je davalo čudnu zadovoljštinu odbaciti svu svoju sposobnost i vještinu, te vlastitim rukama raditi nešto što nalikuje, mogli bismo reći na narodne ili dječje radove. [10] Picasso već je za života postigao legendaran status. „Kritičar John Berger otišao je tako daleko da je rekao kako će Picasso kad mu bude četrdeset godina dobiti sve što poželi samo ako to nacрта.“ [15]

Slika 3.7 Glava, kolaž i ulje na platnu, Pablo Picasso, privatna kolekcija

Izvor: E.H. Gombrich, Povijest umjetnosti, Zagreb, 1999.

3.5. Postmoderna umjetnost

Postmoderna je naziv koji u širem smislu označava epohe druge polovice 20 st., a u užem smislu neke aspekte mišljenja i stvaralaštva istog razdoblja. Uglavnom, postmoderna se odnosi načelno na kritiku apsolutnih istina, identiteta i glavnih vrednota ustanovljenih u modernosti. Brojni umjetnici tog razdoblja se uporno opiru doktrinama modernizma, jer sumnjaju u originalnost, samim time i u osobni izraz ostvaren kroz osobnu stvarnost, viziju, stil ili osjećaje. Postmoderna umjetnost slavi smrt modernizma kojeg vidi kao arogantnu u svom zahtjevu za jedinstvenošću, ali i odgovornom za zla suvremene civilizacije. Osim toga, neprijateljski se odnosi prema humanizmu - koji otpisuje kao buržujski, prema razumu - koji je napušten da bi se ljudi oslobodili uspostavljenog reda, zatim prema demokraciji - koja se vidi samo kao sila pritiska za širenjem zapadne hegemonije širom svijeta, te istini - koja je odbačena kao neostvariva i nepoželjna. Samim time kako nijedan sustav vrijednosti ne može vrijediti više od drugoga, sve postaje relativno. Glavne odlike postmoderne umjetnosti su eklektizam te mnogostrukost stilova. Postmodernizam u umjetnosti započinje eklektična arhitektura, tj. postmoderna arhitektura oko 1980. godine. Osnovna manifestacija je prisvajanje koje gleda unatrag samosvjesno prijašnje umjetnosti, imitirajući prijašnje stilove i čak uzimajući motive cijelih slika kao nikada do tada u povijesti. „Postmodernizam je slobodan ne samo da prihvati raniju zamisao nego i radikalno promijeniti njezino značenje stavljajući je u drugi kontekst. Druga važna karakteristika postmodernizma je spajanje umjetničkih formi. Tako da više nema jasne razlike između slikarstva, kiparstva i fotografije, i mi održavamo to razlikovanje samo kao stvar ugode.“ [16]

Slika 3.8 Joseph Nechvatal, Rođenje viraktualnog 2001., akrilik na platnu, naslikano uz pomoć računala i robota

Izvor: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Postmoderna#/media/File:BOtv2002.jpg>

4. Anketa

4.1. Primjer provedene ankete

Umjetnost od doba pračovjeka

Spol?

- Muško
- Žensko

Dob?

- Manje od 25
- 25-30
- 31-40
- 41-50
- Više od 50

Vaš trenutni radni status?

- Student/ica
- Nezaposlen/a
- Zaposlen/a
- U mirovini

Ljudsko likovno izražavanje počinje već u prapovijesti za vrijeme kamenoga doba?

- Točno
- Netočno

Ženska figurica prikazana na slici zove se :

- Venera iz Vestonica
- Venera iz Willendorfa

Spiljski crteži prikazani na slici nalaze se u Francuskoj?

- Točno
- Netočno

Pećinski crteži na Skavbergu prikazuju :

- Životinje
- Lovce i ribolovce
- Ništa od navedenog

Posuda iz bakrenoga doba prikazana na slici zove se :

- Bikonična zdjela
- Obredna posuda riton
- Vučedolska golubica

Pećinski crtež iz Kallsangena koji se nalazi na slici prikazuje :

- Muškarce s oružjem
- Ples ljudi u ptičjim kostimima
- Ništa od navedenog

Željezno doba nije posljednje prapovijesno razdoblje :

- Točno
- Netočno

Umjetničko djelo prikazano na slici je djelo kojeg slikara?

- Leonardo da Vinci
- Sandro Botticelli
- Antonio Pollaiuolo

„Moderna umjetnost“ je vrsta umjetnosti koja je sasvim raskinula s tradicijama prošlih razdoblja :

- Točno
- Netočno

4.2. Analiza ankete

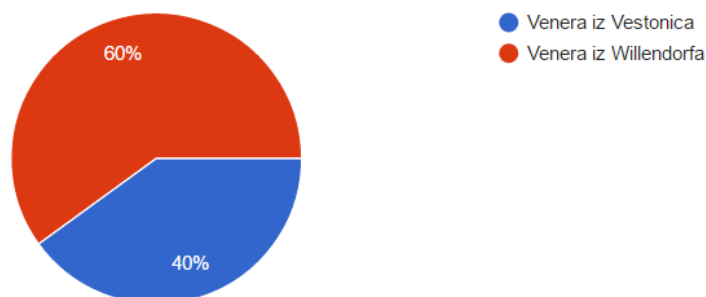
Anketom je ispitano dvadesetero ljudi. U anketi je sudjelovalo desetero ispitanica i desetero ispitanika. Jedanaestero ljudi je mlađe od 25 godina, a preostalih devetero je starije od 25 godina. Od dvadesetero ljudi, dvanaestero je zaposlenih, dvoje nezaposlenih te preostalih šestoro su studenti/ce.

4.1 Grafički prikaz 1. odgovora iz ankete

Rezultati prvog odgovora iz provedene ankete prikazuju da je troje ljudi mislilo da ljudsko likovno izražavanje nije počelo u davnoj prošlosti za vrijeme kamenoga doba, a njih sedamnaestero je znalo točan odgovor tj. da ljudsko likovno izražavanje ipak počinje već u prapovijesti za vrijeme kamenoga doba. 85% ljudi je odgovorilo točno na prvo pitanje.

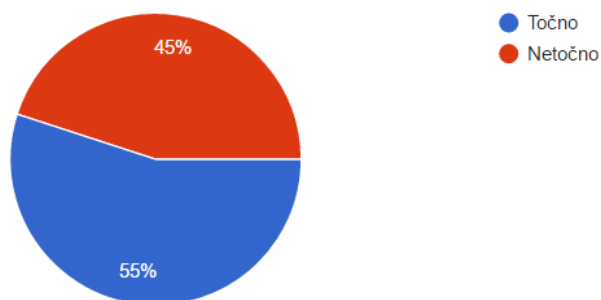
Ženska figurica prikazana na slici zove se : (20 responses)

4.2 Grafički prikaz 2. odgovora iz ankete

Rezultati prikazuju da je dvanaestero osoba prepoznalo žensku figuricu „Veneru iz Willendorfa“, međutim njih osmero nije odgovorilo točno na pitanje, te su mislili da slika prikazuje Veneru iz Vestonica. 60 % ljudi odgovorilo je točno na drugo pitanje.

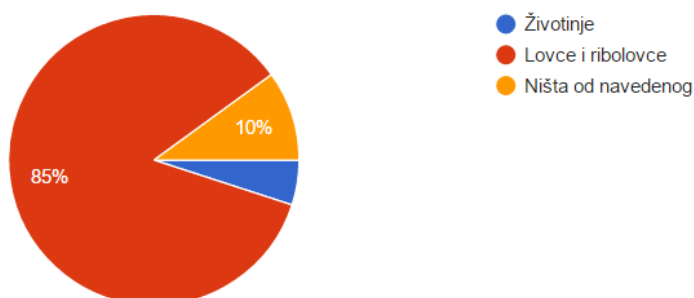
Spiljski crteži prikazani na slici nalaze se u Francuskoj? (20 responses)

4.3 Grafički prikaz 3. odgovora iz ankete

Na treće anketno pitanje čak devetero ljudi je mislilo da se crteži prikazani na slici ne nalaze u Francuskoj, što je netočno. Jedanaestero ljudi je ipak prepoznalo crteže te odgovorilo da se nalaze u Francuskoj. Samo 45 % ljudi je točno odgovorilo na 3. anketno pitanje.

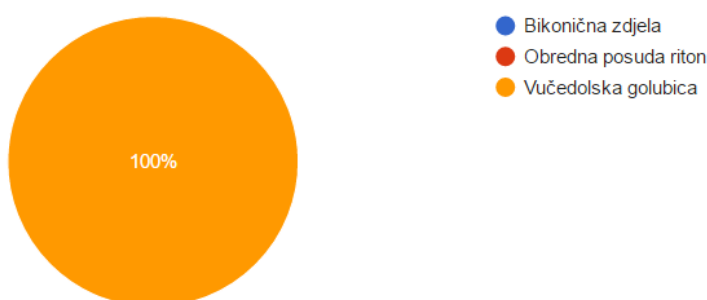
Pećinski crteži na Skavbergu prikazuju : (20 responses)

4.4 Grafički prikaz 4. odgovora iz ankete

Od dvadesetero ljudi, jedna osoba je odgovorila da crteži prikazuju životinje, što je netočno. Sedamnaestero osoba prepoznalo je lovce i ribolovce na pećinskim prikazima, te točno odgovorilo na 4. pitanje iz ankete. Njih dvoje nije prepoznalo što prikazuju te su mislili da nema točnog odgovora i odabrali ništa od navedenog. 85 % ljudi je točno odgovorilo na 4. pitanje.

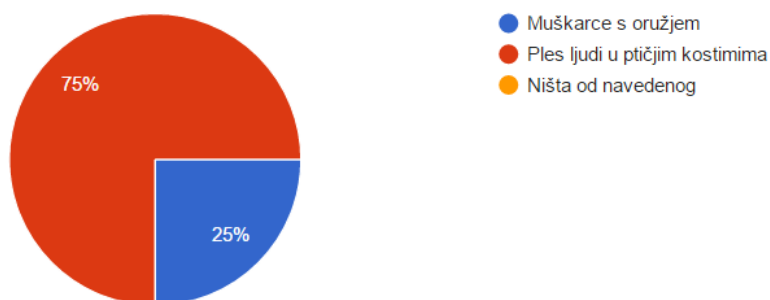
Posuda iz bakrenoga doba prikazana na slici zove se : (20 responses)

4.5 Grafički prikaz 5. odgovora iz ankete

Na peto anketno pitanje svih dvadesetero ispitanih prepoznalo je posudu iz bakrenoga doba, tj. Vučedolsku golubicu, samim time svih 100 % ljudi je odgovorilo točno na pitanje.

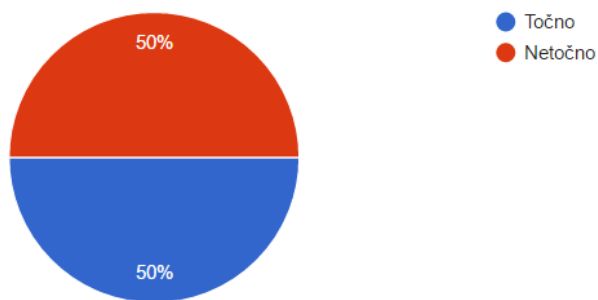
Pećinski crtež iz Kallsangena koji se nalazi na slici prikazuje : (20 responses)

4.6 Grafički prikaz 6. odgovora iz ankete

Pećinski crtež iz Kallsangena prikazuje ples ljudi u ptičjim kostimima, što je bio točan odgovor na šesto anketno pitanje. Točno je odgovorilo petnaestero ljudi, petero ih je dalo odgovor da su to muškarci s oružjem te samim time netočno odgovorili na pitanje.

Željezno doba nije posljednje prapovijesno razdoblje : (20 responses)

4.7 Grafički prikaz 7. odgovora iz ankete

Desetero ljudi je mislilo da željezno doba nije posljednje prapovijesno razdoblje, a ostalih desetero da jest. Točan odgovor na 7. pitanje je netočno, jer željezno doba ipak jest posljednje prapovijesno razdoblje.

Umjetničko djelo prikazano na slici je djelo kojeg slikara? (20 responses)

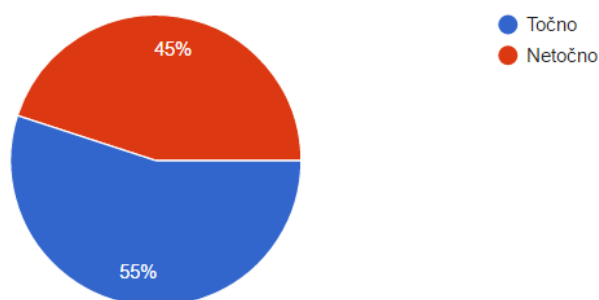

4.8 Grafički prikaz 8. odgovora iz ankete

Slika prikazuje poznato umjetničko djelo „Mona Lisa“. Svih dvadesetero ispitanih odgovorilo je da je to djelo poznatog slikara Leonarda da Vincija i to je točan odgovor.

„Moderna umjetnost“ je vrsta umjetnosti koja je sasvim raskinula s tradicijama prošlih razdoblja :

(20 responses)

4.9 Grafički prikaz 9. odgovora iz ankete

Na deveto i zadnje anketno pitanje jedanaestero ispitanih odgovorilo je da je moderna umjetnost vrsta umjetnosti koja je sasvim raskinula s tradicijama prošlih razdoblja i to je točan odgovor. Preostalih devetero misli da nije, što je netočno. 55 % ljudi odgovorilo je točno na zadnje anketno pitanje.

5. Zaključak

Pitamo li se, što je umjetnost. Ukratko to je stvaralačka djelatnost koja nam daje mogućnost gledati daleko u prošlost, ali i vidjeti budućnost. Kroz umjetnička djela čovjek nastoji prikazati svoju viziju stvarnog svijeta i društva i baš zbog toga je umjetnost puno više od obične ljudske rukotvorine i ostavštine. Zapravo umjetnost sama po sebi i ne postoji, postoje samo umjetnici, tj. umjetnost je jezik koji publici i umjetniku omogućava međusobnu komunikaciju kroz umjetnička djela. Samim time ona je jezik čovjekova duha i njegove unutrašnjosti i kroz nju progovara ljudska duša. Sve ono što se događalo tijekom prapovijesti te povijesti civilizacije, simetrično se odvijalo i u povijesti umjetnosti, a to dokazuju ostaci raznih skulptura, oruđa, oružja, kratera, crteža u spiljama i slično. Bez umjetnosti padamo u tamu zaborava. U prapovijesti, slike i skulpture nisu smatrane umjetničkim djelima nego predmetima s točno određenim funkcijama. Zahvaljujući crtežima u spiljama te skulpturama od kamena i kostiju, možemo zaključiti kako su muškarci imali glavnu ulogu u lovu na životinje, a žene su bile simbol plodnosti te osiguravale opstanak grupe i vrste. Crteži životinja i čovjeka, ne nastaju igrom oblika, već kao odraz stvarnosti u posve određenoj namjeri. U spiljama se nalaze crteži izvanrednog značenja i sjajnih boja. Već u paleolitiku pojavljuje se kriva perspektiva kod crtanja. Promjene između paleolitika i mezolitika vidimo u temi i stilskim karakteristikama, a nastaju kao posljedica promjena u načinu života te dolazi do složenijeg načina mišljenja, koje tek kasnije dobiva oblik u slikovnim prikazima. U neolitiku prijelaz iskustvenog svijeta od lovca na ratara i pastira ima važnu ulogu u slikarstvu, jer nužno prebacuje na prvo mjesto i druge slikovne motive. Glavna značajka u umjetnosti metalnog doba je upotreba bakra, zlata te željeza. Ljudi su pomoću tih materijala izrađivali razne keramičke posude, kratere itd. Izrađeni su i ukrašeni s izrazitim osjećajem za sklad cjeline i ljepotu detalja. Kada govorimo o umjetnosti starog vijeka, npr. Egipta, njihova metoda bila je sličnija izradi zemljovida nego slikarstvu. Njima nikako nije bila najvažnija ljepota, već potpunost slike. Zanimljivo je bilo proučiti kako su se druge dvije velike religije postavile prema pitanju slika. Čitava scena romanse nalikuju tepihu koji je nekako oživio u svijetu bajki. Kroz sva ta razdoblja, umjetnici su se susreli sa istim problemom, a to je kompozicija. Tek u novom vijeku jedan od poznatih umjetnika, Antonio Pollaiuolo pokušao je riješiti taj problem slike koja će biti i ispravno nacrtana i harmonična u kompoziciji. Zapravo, to je bio jedan od prvih pokušaja rješavanja problema, ne samo pomoću takta i instinkta, već primjenom točno određenih pravila. Ipak to nije bio sasvim uspješan pokušaj, niti naročito privlačna slika, ali jasno pokazuje namjeru s kojom joj je umjetnik pristupio. Slikar Sandro Botticelli težio je rješenju ovog problema, te uspio tamo gdje Pollaiuolo nije. Kompozicija njegove slike je savršeno harmonična. Najpoznatiji i najslavniji umjetnik novog vijeka je

Leonardo da Vinci. Njegovo umjetničko djelo „Mona Lisa“ je poput živog bića kao da se mijenja pred našim očima i postaje malo drugačija svaki put kad joj se vratimo, ponekad kao da nam se podsmjehuje, dok drugi put kao da možemo uhvatiti nešto poput tuge u njenom osmijehu. Takvo djelo nikada nitko prije nije uspio nacrtati. Kroz razdoblja su se mijenjali razni stilovi. Na kraju dolazi moderna umjetnost koja je sasvim raskinula s tradicijama prošlih razdoblja te pokušava učiniti nešto o čemu niti jedan umjetnik ranije nije mogao niti sanjati. Kako se mijenjao čovjek, mijenjala se i sama umjetnost te je dobivala svoj novi oblik, a možda bih se usudila reći i izobličene. Današnje se društvo nazvalo modernim društvom te je tako nastojalo i u umjetnost unijeti dah svojeg modernizma, potiskujući sve ono što je do tada umjetnost bila. Za razliku od prošlih razdoblja, kada je po stotinu ili čak dvije stotine godina vladao jedan stil, dvadeseto stoljeće je obilježeno mnogolikošću likovnih pojava, moderno je postalo biti drugačiji, biti svoj, ali zasigurno ne u onom duhu koji je ranije pratio čovjeka. Stoga, u 20. stoljeću svođenje umjetničkih ostvarenja na zajedničke stilske nazivnike postaje gotovo nemoguće. Nažalost, publika je mnoge stilove moderne i postmoderne umjetnosti dočekala neprijateljski.

6. Literatura

- [1] Milan Pelc: Povijest umjetnosti u Hrvatskoj, Zagreb, 2012.
- [2] https://hr.wikipedia.org/wiki/Paleoliti%C4%8Dka_umjetnost , dostupno 22.06.2016.
- [3] Walter Torbrügge: Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.
- [4] <https://hr.wikipedia.org/wiki/Povijest> , dostupno 22.06.2016.
- [5] https://hr.wikipedia.org/wiki/Bakreno_doba#cite_note-1 , dostupno 22.06.2016.
- [6] <http://www.bastina-slavonija.info/TematskeCjeline.aspx?id=7> , dostupno 06.07.2016.
- [7] https://hr.wikipedia.org/wiki/Bron%C4%8Dano_doba , dostupno 22.06.2016.
- [8] https://hr.wikipedia.org/wiki/%C5%BDeljezno_doba , dostupno 24.06.2016.
- [9] https://hr.wikipedia.org/wiki/Stari_vijek , dostupno 26.06.2016.
- [10] E.H. Gombrich: Povijest umjetnosti, Zagreb, 1999.
- [11] https://sh.wikipedia.org/wiki/Srednjovjekovna_umjetnost , dostupno 15.07.2016.
- [12] https://hr.wikipedia.org/wiki/Novi_vijek , dostupno 16.07.2016.
- [13] https://hr.wikipedia.org/wiki/Razdoblja_i_pravci_zapadne_umjetnosti , 19.07.2016.
- [14] Radovan Ivančević: Umjetnost i vizualna kultura 20. stoljeća, Zagreb, 2001.
- [15] H. H. Arnason: Povijest moderne umjetnosti; Slikarstvo, kiparstvo, arhitektura, fotografija; Prema petom američkom izdanju, Stanek
- [16] <https://hr.wikipedia.org/wiki/Postmoderna> , dostupno 30.09.2016.

Popis slika

Slika 2.1 Ženska glava, Dolni Vestonice, Čehoslovačka,

Izvor: http://donsmaps.com/images25/dolniimg_1532sm.jpg

Slika 2.2 Ženska glava, Grotte du Pape kod Brassempouya, Francuska,

Izvor: <http://arheon.org/wp-content/uploads/2014/03/Venera-Brassempouy.jpg>

Slika 2.3 Venera iz Vestonica

Izvor: http://cdn.lrb.co.uk/assets/edillus/clar05_3506_05.jpg

Slika 2.4 Venera iz Willendorfa

Izvor: <http://mm.pwn.pl/ency/jpg/583/2i/d86i0451.jpg>

Slika 2.5 Rupasta palica od sobova roga s plastično izrezbarenim tetrijebom (rekonstruirano)

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

Slika 2.6 Stropna slika u uzdužnoj galeriji Lascauxa

Izvor: <http://tours.france.com/backoffice/files/tours/20140302015150-1238-lascaux-II-tour.jpg>

Slika 2.7 Lovac u trku s lukom i strijelama u rukama iz Agua Amarge

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

Slika 2.8 8 Ženski glineni idol u obliku posude iz Vidre

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

Slika 2.9 Ženski glineni idoli, Čehoslovačka

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

Slika 2.10 Pećinski crteži na Skavbergu, Norveška

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

Slika 2.11 Dio pećinskih crteža na Skavbergu

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

Slika 2.12 Vučedolska golubica

Izvor: http://www.starapovijest.eu/sadrzaj/uploads/2014/03/vucedolska_golubica.jpg

Slika 2.13 Ples ljudi u ptičjim kostimima, pećinski crtež iz Kallsangena, Švedska

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

Slika 2.14 Brončani ukras s dvije drške; očito prikazuje ptičju masku, Švedska

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

Slika 2.15 Muškarci s predimenzioniranim ceremonijalnim oružjem;

Ligurijski pećinski crtež, Italija

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

Slika 2.16 Oklop od iskucanog brončanog lima, Francuska

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

Slika 2.17 Veliki brončani krater s volutnim drškama koje završavaju likom Gorgone sa zmijolikim nogama, Francuska

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

Slika 2.18 Grlo posude ukrašeno reljefnim frizom s vojnicima-pješacima i bojnim, četveroprežnim kolima

Izvor: Walter Torbrügge : Umjetnost u slici, Pradavna Evropa, Rijeka, 1969.

Slika 3.1 Nebamunski vrt, o. 1400. g. pr. Kr., zidna slika iz grobnice u Tebi, London

Izvor: E.H. Gombrich, Povijest umjetnosti, Zagreb, 1999.

Slika 3.2 Hesireov portret, s drvenih vrata njegove grobnice, Kairo

Izvor: E.H. Gombrich, Povijest umjetnosti, Zagreb, 1999.

Slika 3.3 Perzijski princ Humay susreće kinesku princezu Humayun u njezinu vrtu, minijatura iz perzijskog rukopisa, Pariz

Izvor: E.H. Gombrich, Povijest umjetnosti, Zagreb, 1999.

Slika 3.4 Mučeništvo sv. Sebastijana, Antonio Pollaiuolo

Izvor: E.H. Gombrich, Povijest umjetnosti, Zagreb, 1999.

Slika 3.5 Rođenje Venere, Sandro Botticelli, tempera na platnu, Firenca

Izvor: <https://galerija.wikispaces.com/file/view/SandroBotticelli-The-Birth-of-Venus-1490.jpg/110738447/800x507/SandroBotticelli-The-Birth-of-Venus-1490.jpg>

Slika 3.6 Mona Lisa, Leonardo da Vinci, Pariz

Izvor: http://mentalfloss.com/sites/default/legacy/wp-content/uploads/2008/05/mona_lisa.jpg

Slika 3.7 Glava, kolaž i ulje na platnu, Pablo Picasso, privatna kolekcija

Izvor: E.H. Gombrich, Povijest umjetnosti, Zagreb, 1999.

Slika 3.8 Joseph Nechvatal, Rođenje viraktualnog 2001., akrilik na platnu, naslikano uz pomoć računala i robota

Izvor: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Postmoderna#/media/File:BOtv2002.jpg>

4.1 Grafički prikaz 1. odgovora iz ankete

4.2 Grafički prikaz 2. odgovora iz ankete

4.3 Grafički prikaz 3. odgovora iz ankete

4.4 Grafički prikaz 4. odgovora iz ankete

4.5 Grafički prikaz 5. odgovora iz ankete

4.6 Grafički prikaz 6. odgovora iz ankete

4.7 Grafički prikaz 7. odgovora iz ankete

4.8 Grafički prikaz 8. odgovora iz ankete

4.9 Grafički prikaz 9. odgovora iz ankete

Prilozi

Fotografije „Špilje Vindije“

U Donjoj Voći, nedaleko od moje rodne kuće nalazi se poznata špilja Vindija. Voća je bila prastaro rimsko naselje pod imenom Vinundrija, kasnije Vindrija, samim time je i špilja dobila naziv „Vindija“. Arheološki nalazi svjedoče da su ljudi Vindiju posjećivali i da su u njoj povremeno boravili još od sredine paleolitika pa sve do povijesnih vremena. U njoj su pronađeni ostaci neandertalaca i lovnih životinja, te kameno i koštano oruđe od paleolitskih, mezolitskih i neolitskih kultura sve do srednjeg vijeka. Umjetnosti u špilji nema, osim pronađenih vrčića. Na sljedećim fotografijama nalazi se špilja Vindija te unutrašnjost špilje.

U Varaždinu, _____

_____

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Sanja Bolčević (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom "Umjetnost od doba pračovjeka" (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Sanja Bolčević
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, Sanja Bolčević (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom "Umjetnost od doba pračovjeka" (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Sanja Bolčević
(vlastoručni potpis)